

MARCO AUGÉ IR GILLES'IO DELEUZE'O ERDVĖS DISKURSO ATSPINDŽIAI ŠARŪNO BARTO KINEMATOGRAFIJOJE

Renata Šukaitytė

LIETUVOS KULTŪROS TYRIMŲ INSTITUTAS

Saltoniškių g. 58, LT-08105 Vilnius

renata_sukaityte@yahoo.com

Straipsnyje aptariamos filosofo Gilles'io Deleuze'o *bet kokios erdvės* (*l'espace quelconque*) bei antropologo Marco Augé *ne vietos* (*non-lieux*) koncepcijos, kurios XX a. antroje pusėje taikytos moderniosios kultūros fenomenams (ypač urbanistinei erdvei ir kinui) analizuoti. Šių mąstytojų mintys itin paplitusios šiuolaikinės kinematografinės erdvės tyrimuose, ypač filmų, plėtojančių migracijos, socialinės atskirties ir postkolonializmo diskursus, todėl jos pasitelkiamos analizuoti Šarūno Barto filmų erdvėvaizdžius, kurie atskleidžia trauminės atminties ir tapatybės žymes Lietuvos ir posovietinės erdvės gyventojų sąmonėje. Barto filmuose erdvė funkcionuoja kaip globalių ekonominių, geopolitinių, kultūrinių skirtubių sankirtos vieta, pasižyminti anonimiškumu, geopolitiniu ir ekonominiu sąstingiu.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: Gilles'is Deleuze'as, Marcas Augé, Šarūnas Bartas, kinas, *bet kokia erdvė, ne vieta*.

Šiuolaikiniuose europiniuose filmuose, kuriuose reflektuojamos ekonominės ir politinės migracijos, turistinio „bastymosi“ ir kitos šiuolaikinio žmogaus (nulemtas įvairių socialinių veiklių) judrumo formos, naudojami anoniminiai erdvėvaizdžiai kaip svarbus naratyvinis elementas. Šioms erdvėms apibrėžti itin tinka antropologo Marco Augé *ne vietos* (*non-lieux*) ir filosofo Gilles'io Deleuze'o *bet kokios erdvės* (*l'espace quelconque*) konceptai, kurie nužymi tam tikrose geopolitinėse vietose vykstančius deteritorizacijos, reteritorizacijos ir globalizacijos procesus. Pasak Marco Augé, tokių anonimiškų *ne vietų* (kurias „vietomis“ negalime laikyti dėl jų nebuvimo reliacinėmis, istorinėmis ar susietomis su konkrečiomis tapatybėmis) nuolat gausėja šiuolaikiniame „supermoderniame“

pasaulyje. Tai heterogeniškos cirkuliacijos, vartojimo ir komunikacijos erdvės, kaip oro uostai, greitkeliai, viešbučių ir prekybos centrų tinklai, traukinių stotys ir pan.¹ Šios erdvės nėra lokalizuotos nei centruose, nei periferijose, o kažkur tarp centro ir periferijos. Jos ištrina ribas tarp Europos centrų ir periferijų. Buvimas *ne vietoje* suteikia savitą statusą – laikiną anonimiškumą, – taigi ir laikiną naują tapatybę bei savotišką išsilaisvinimą iš įprastinių būvių, įpročių ir pareigų. Pasak Williamo Browno, tai sąlyginis laisvumas, nevienodas visiems keliaujantiems, nes gali tapti ir laikino įkalinimo vieta ypač tiems, kas nelegaliai kerta sieną ar

¹ Marc Augé, *Non-Places, An Introduction to Supermodernity*, London, New York: Verso, 2008, p. viii.

MARC AUGÉ'S AND GILLES
DELEUZE'S SPACE DISCOURSE
AND ŠARŪNAS BARTAS'
CINEMATOGRAPHY

Renata Šukaitytė

KEYWORDS: Gilles Deleuze, Marc Augé, Šarūnas Bartas,
cinema, *l'espace quelconque*, *non-lieux*.

SUMMARY

The concepts of the philosopher Gilles Deleuze's *any space whatsoever* (*l'espace quelconque*) and antropologist Marc Augé's *non-spaces* (*non-lieux*), which have been employed to analyse modern cultural occurrences (especially urban space and cinema) in the second half of the 20th c. are reviewed in the article. This space concept has become particularly important in the European cinema of recent decades, which reflects political, economic, social and spiritual changes of the old world, when historical, physical and mental borders disappeared and still keep on disappearing, but reterritorisation and deterritorialisation processes are on the increase. The article reveals that the concepts of *any space whatsoever* and *non-spaces* emphasise contemporary cinematographic space (especially in films, using discourses of migration, social segregation and postcolonialism) as a *locus* of dynamic and dramatic mental, physical and social fluctuations and disclosed their discourse properties. Owing to these reasons, the aforementioned concepts are used to explore Šarūnas Bartas' film sceneries that emulate traumatic memory and identity symptoms which become evident during the change from a Soviet to a capitalistic geopolitical and economical space in the inhabitants of Lithuania and other post-Soviet territories.